

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี เดิมชื่อสังวาลย์ ตะละภัฏ ทรงพระราชสมภพ เมื่อวันอาทิตย์ที่ 21 ตุลาคม 2443 ทรงเป็นบุตรคนที่ 3 ของพระชนกขุ และ พระชนนีคำ ทรงมีพระภคินี และพระเชษฐา 2 คนซึ่งได้ถึงแก่กรรมตั้งแต่เยาว์วัย เหลือแต่พระอนุชา คือ คุณถนอมยา ซึ่งอ่อนกว่าพระองค์ 2 ปี พระชนกขุ มีอาชีพเป็นช่างทอง เป็นบุตรคหบดี ชื่อ ชุ่ม มีเชื้อสายสืบจากผู้ดีเก่าแถวตึกขาว มีนิวาสสถานอยู่ใกล้ ๆ วัด อนงค์าราม พระชนกขุได้ถึงแก่กรรมตั้งแต่ทรงพระเยาว์มาก และพระชนนีคำถึงแก่กรรมเมื่อพระองค์มีพระชนมายุ เพียง 9 พรรษา หลังจากนั้นพระองค์ทรงอยู่ในความอุปการะของป้าช่วย พี่สาวของพระชนนีคำ ซึ่งมีอาชีพรับจ้างงานบุหรี และทำขนมขาย

พระชนนีคำเป็นผู้มีคุณสมบัติพิเศษในการอ่านและรู้หนังสือ จึงได้นำความรู้นี้มาสอนสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ซึ่งเปรียบเสมือนรากฐานสำคัญที่ได้ผลักดันให้พระองค์ทรงก้าวสู่การศึกษา ขั้นสูงขึ้นไป ด้วยพระอุปนิสัยที่ชอบการเรียนรู้ และการอ่านหนังสือตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีจึงทรงเฉลียวฉลาด ญาติของครอบครัวพระชนกขุ มาแนะนำพระชนนีคำ ให้นำสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ไปฝากคุณจันทร์ แสงชูโต ซึ่งเป็นญาติ และเป็นพระพี่เลี้ยงของ สมเด็จพระเจ้าฟ้า วัลยอลงกรณ์ กรมหลวงเพชรบุรีราชสิรินธร พระเชษฐภคินีของสมเด็จพระบรมราชชนก และพระราชธิดาในพระบาท สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และ สมเด็จพระศรีสวรินทิรา บรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า เพื่อถวายตัวเป็นข้าหลวง ด้วยพระชนมายุเพียง 7- 8 พรรษา ต่อมาพระองค์ถูกส่งไปศึกษา ที่โรงเรียนสตรีวิทยา โดยประทับอยู่บ้านคุณหวน หงสกุล ข้างวัดมหรณพาราม ระหว่างประทับ อยู่ที่บ้านคุณหวน พระองค์ทรงถูกเข็มเย็บผ้าตำฝ่าพระหัตถ์ ต้องเข้ารับผ่าตัดกับ พระยาดำรงแพทยกุล (ฮวด วีระไวทยะ)

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีทรงตัดสินใจพระทัยเข้าโรงเรียนแพทย์ผดุงครรภ์ และหญิงพยาบาลแห่งศิริราช เมื่อ พ.ศ.2456 ตามคำชักชวนของพระยาดำรงแพทยกุล หลังจากสำเร็จการศึกษา ทรงได้รับการคัดเลือกให้ทรงไปศึกษาวิชาพยาบาล ที่สหรัฐอเมริกา พร้อมกับนางสาธุกุล ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา สมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมขุนสงขลานครินทร์ ขณะนั้นกำลังทรงศึกษาวิชาแพทย์ ปีที่ 1 ที่โรงเรียนแพทย์มหาลัยฮาร์วาร์ด ทรงพบและพอพระทัยสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ในพระศิริโฉมงดงาม ,พระอุปนิสัย และพระคุณ สมบัติอื่น ๆ จึงทรงมีลายพระหัตถ์กราบบังคมทูลสมเด็จพระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า ซึ่งเป็นพระราชมารดา ขอพระราชทาน พระราชานุญาตหมั้นกับ นางสาวสังวาลย์ และมีพิธีอภิเษกสมรสที่วังสระปทุม เมื่อวันที่ 10 กันยายน 2463 หลังจาก อภิเษก สมรสแล้ว สมเด็จพระบรมราชชนนีได้ตามเสด็จ สมเด็จพระบรมราชชนก ไปประพาสเมืองต่างๆ ในทวีปยุโรป และ เสด็จไป สหรัฐอเมริกา เพื่อทรงศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด และสถาบันเอ็มไอที เมืองบอสตัน และทรงให้สมเด็จพระบรมราชชนนี เรียนหลักสูตรเตรียม พยาบาลที่วิทยาลัยซิมมอนส์ เมืองบอสตัน

หลังจากสมเด็จพระบรมราชชนกทรงจบการศึกษา ทรงเสด็จที่กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ สมเด็จพระบรมราชชนนี ได้ประสูติพระราชธิดาพระองค์แรก เมื่อ 6 พ.ค.2466 ได้รับพระราชทานนามจากพระบาทสมเด็จพระ

พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวว่า " หม่อมเจ้ากัลยาณิวัฒนา มหิดล" ภายหลังทรงได้รับการสถาปนาพระอิสริยยศศักดิ์ เป็นสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ เมื่อ พ.ศ.2538 ในรัชสมัย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช

ในเดือน ต.ค.2466 เสด็จกลับเมืองไทยพร้อมด้วยพระราชธิดาเนื่องจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า เจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯให้สมเด็จพระบรมราชชนกทรงดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมมหาวิทยาลัย ประทับอยู่ประมาณ 20 เดือน สมเด็จพระบรมราชชนกทรงประชวร แพทย์ถวายคำแนะนำให้ประทับในที่ อากาศเย็น สมเด็จพระบรมราชชนกจึงได้ตามเสด็จ สมเด็จพระบรมราชชนกและพระราชธิดาไปประทับที่เมือง ไฮเดลเบิร์ก ประเทศเยอรมันดี สมเด็จพระบรมราชชนก ได้ประสูติพระราชโอรสพระองค์แรก เมื่อ 20 ก.ย. 2468 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานพระนามว่า "หม่อมเจ้าอนันทมหิดล"

ในวันที่ 25 พ.ย.2468 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวสวรรคต สมเด็จพระบรมราชชนกเสด็จกลับ กรุงเทพฯ เพียงพระองค์เดียว เพื่อถวายพระเพลิงพระบรมศพ และประทับอยู่จนถึงพระราชพิธีบรมราชาภิเษก ของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้า เจ้าอยู่หัว ใน พ.ศ.2469 สมเด็จพระราชชนก ทรงนำครอบครัวไปประทับที่ เมืองบอสตันสมเด็จพระบรมราชชนกได้ทรงเรียนแพทย์ที่ มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ส่วนสมเด็จพระบรมราชชนกนี้ได้ ทรงเรียนวิชาจิตวิทยาการทำอาหาร และโภชนาการที่วิทยาลัยชิมมอนด์ระยะหนึ่ง สมเด็จพระศรีนครินทร์ราชมราชชนก ได้ประสูติพระราชโอรสองค์ที่สอง ณ โรงพยาบาลเม้าท์ออเบิร์น เมืองเคมบริดจ์ เมื่อ 5 ธ.ค.2470 ได้รับพระราชทานนามจากพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวว่า " พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าภูมิพลอดุลยเดช" ขณะที่ทรงศึกษาวิชาแพทย์ปีสุดท้าย สมเด็จพระบรมราชชนกทรงประชวรโรคพระวัชระกำเริบ และ พระโรคหัวใจ แต่ทรงสามารถสอบได้ปริญญาแพทยศาสตรบัณฑิตชั้นเกียรตินิยม หลังจากสอบเสร็จ ประชวรพระโรค ไข้ตั้งอีกเสบ ต้องรับการผ่าตัด เมื่อหาย ประชวร ทั้งสองพระองค์ได้พาพระราชโอรสธิดาเดินทางกลับประเทศไทย โดยประทับที่พระตำหนักใหม่สร้างขึ้นในวังสระปทุม ด้านถนน พญาไท ใน เม.ย.2472 สมเด็จพระบรม ราชชนกทรงรับเชิญเป็นแพทย์ประจำบ้าน จากโรงพยาบาลแมคคอร์มิค ที่เชียงใหม่ ในเดือนต่อมา ทรงเสด็จ กลับกรุงเทพฯ หลังจากนั้นทรงพระประชวรอยู่ประมาณ 4 เดือนก็สิ้นพระชนม์เมื่อ 24 ก.ย.2472 ณ พระ ตำหนักใหม่ วังสระปทุม

เมื่อสมเด็จพระบรมราชชนก สิ้นพระชนม์ สมเด็จพระบรมราชชนก มีพระชนมายุเพียง 29 พรรษา ทรงรับ หน้าที่อوبرม เลี้ยงดูพระราชโอรสธิดาทั้งสามพระองค์ตามลำพัง เมื่อ 24มิ.ย.2475คณะราษฎรก่อการ เปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบ ประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขสมเด็จพระพันวัสสา อัยยิกาเจ้า ทรงแนะนำให้ สมเด็จพระบรมราชชนกพาพระราชธิดา เสด็จไปศึกษาต่อที่เมืองโลซาน ประเทศ สวิตเซอร์แลนด์ เมื่อ 2 มี.ค.2477 พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงสละราชสมบัติ ในการ ประชุมสภาผู้แทนราษฎร ได้มีมติเห็นชอบ ตามกฎหมายเถียรบาลให้พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอนันทมหิดล เป็นพระมหากษัตริย์ สืบพระราชสันตติวงศ์ เป็นพระองค์ที่ 8 แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ เมื่อ 2 มี.ค.2477

ขณะนั้นมีพระชนมายุ 9 พรรษา สภาผู้แทนราษฎรได้มีมติตั้ง พระเจ้า วรวงศ์เธอ กรมหมื่นอนุวัตรจาตุรนต์ , พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา และเจ้าพระยามรราช (ปั้น สุขุม) เป็นคณะผู้สำเร็จราชการ แทนพระองค์ เพื่อให้สมพระเกียรติของพระราชปิโยรส สมเด็จพระบรมราชชนนีจึงต้องทรงย้ายไปประทับที่ บ้านเช่าค่อนข้างใหญ่ ณ เมืองปุยยี อยู่ใกล้เมืองโลซาน ทรงตั้งชื่อว่า "วิลล่าวัฒนา" สมเด็จพระบรมราชชนนี ทรงเอาพระทัยใส่ ดูแลพระอนามัย และระเบียบวินัย ของพระราชโอรสธิดาอย่างดีเยี่ยม และสม่ำเสมอ

ใน พ.ศ.2481 สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล พร้อมด้วยสมเด็จพระบรมราชชนนี พระเชษฐภคินี และพระราชนุชา ได้เสด็จนิวัติพระนคร เพื่อทรงเยี่ยมเยียนพสกนิกรเป็นครั้งแรก คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ได้ประกาศสถาปนาพระอิสริยยศ พระราชชนนีเป็น "สมเด็จพระราชชนนีศรีสังวาลย์" เมื่อ 16 พ.ย.2481 ตลอดเวลา 2 เดือน ที่ประทับอยู่ในพระนคร สมเด็จพระราชชนนี ทรงปลูกฝังอบรมให้พระราชโอรสธิดาใฝ่ใน การกุศลศิลปวัฒนธรรมของชาติ ช่วยเหลือการสาธารณสุข และการแพทย์ ด้วยการ พระราชทาน เงินส่วน พระองค์สร้างโรงพยาบาลอานันทมหิดล ที่จังหวัดลพบุรีสร้างสุขศาลา ที่จังหวัดสมุทรสาคร เมื่อ 24 ม.ค. 2481 สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล พร้อมด้วยสมเด็จพระบรมราชชนนี พระเชษฐภคินี และพระราชนุชา เสด็จกลับไปศึกษาต่อที่สวิตเซอร์แลนด์ ใน พ.ศ.2485 สมเด็จพระพี่นางเธอฯ ทรงเข้าศึกษาวิชาเคมี ที่ มหาวิทยาลัยโลซาน ในพ.ศ.2486 สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลทรงเข้าศึกษาวิชานิติศาสตร์ ที่ มหาวิทยาลัยโลซาน และอีกสองปีต่อมาสมเด็จพระอนุชาฯก็เสด็จ เข้าศึกษาทางด้านวิทยาศาสตร์ ที่ มหาวิทยาลัยเดียวกัน

เมื่อ 5 ธ.ค.2488 สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล พร้อมด้วยสมเด็จพระบรมราชชนนี พระเชษฐภคินี และ พระราชนุชา เสด็จนิวัติพระนครเป็นครั้งที่ 2 จนถึงเดือน มิ.ย.2489 รัฐบาลได้กราบบังคมทูลสมเด็จพระ เจ้าอยู่หัว ขอให้ทรงเลื่อนกำหนดเสด็จ ฯ กลับไปทรงศึกษาต่อที่สวิตเซอร์แลนด์ออกไปก่อน เพื่อพระราชทาน รัฐธรรมนูญฉบับใหม่แก่ ปวงชนชาวไทย ใน 9 พ.ค.2489 พระองค์ จึงทรงเลื่อนวันเสด็จกลับเป็นวันที่ 13 มิ.ย. 2489 เข้าวันที่ 9 มิ.ย.2489 สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ต้องพระแสงปืน สวรรคต

ใน 9 มิ.ย.2489 สภาผู้แทนราษฎรได้ลงมติเป็นเอกฉันท์กราบบังคมทูลอัญเชิญพระราชปิโยรสพระองค์ที่สอง ของ สมเด็จพระราชชนนีศรีสังวาลย์ คือ สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอเจ้าฟ้าภูมิพลอดุลยเดช ขึ้นครองสิริราช สมบัติ เป็นพระมหากษัตริย์รัชกาลที่ 9 แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ เมื่อ 19 ส.ค.2489

สมเด็จพระบรมราชชนนีได้ตามเสด็จสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชไปทรงศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัย โลซาน โดยทรงเลือกเรียนวิชาเกี่ยวกับรัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ และเศรษฐศาสตร์แทนวิชาวิทยาศาสตร์ที่เคยทรง ศึกษาเพื่อความเหมาะสม กับพระราชภารกิจแห่งพระมหากษัตริย์ แต่แล้วในวันที่ 4 ต.ค.2461 สมเด็จพระ เจ้าอยู่หัวทรงประสบอุบัติเหตุทางรถยนต์ ต้องเสด็จ ฯ เข้ารักษาพระองค์ในสถานพยาบาล สมเด็จพระราช

ชนนีทรงห่มเทพระกำลังดูแลพยาบาลพระราชปิโยรส จนมีอาการดีขึ้น แพทย์จึงได้ กราบบังคมทูลแนะนำให้
เสด็จประทับเปลี่ยนอิริยาบถในชนบทเป็นการชั่วคราว

หลังจากนั้น พสกนิกรได้รับข่าวอันเป็นที่น่าปลื้มปิติเป็นอย่างยิ่งว่า สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงห่มหม่อม
ราชวงศ์สิริกิติ์ กิติยากรธิดาคณโฑของหม่อมเจ้านักขัตรมงคล กิติยากร (ต่อมาได้รับสถาปนาเป็นพระวรวงศ์เธอ
กรมหมื่นจันทบุรีสุรนาถ) อัครราชทูตไทยประจำราชสำนักเซนต์เจมส์ ประเทศอังกฤษ กับหม่อมบัว กิติยากร
เมื่อวันที่ 19 ก.ค.2492 หลังจากพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพสมเด็จพระเจ้า อยู่หัวอานันท
มหิดลแล้ว สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประกอบพระราชพิธี
ราชาภิเษกสมรส ณ พระตำหนักพระพันวัสสาอัยยิกาเจ้าวังสระปทุม เมื่อ 28 เม.ย. 2493 ต่อมาวันที่ 5 พ.ค.
ศกเดียวกัน ได้โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งการพระราชพิธีบรมราชาภิเษกตามแบบอย่างโบราณราชประเพณี ณ พระที่
นั่ง ไทศาลทักษิณ ในพระบรมมหาราชวัง และสถาปนาสมเด็จพระราชินีสิริกิติ์ ให้ดำรงราชฐานันดรเป็นสมเด็จพระ
พระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ

เมื่อ 5 เม.ย.2494 สมเด็จพระบรมราชชนนี ก็ได้ทรงขึ้นชมกับพระราชนัดดา คือ สมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้า
อุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี ประสูติที่เมืองโลซาน เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระ
พระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จนิวัติประเทศไทยเป็นการถาวร ก็ได้มีพระประสูติกาลพระราชโอรส
ธิดา อีก 3 พระองค์ ณ พระที่นั่ง อัมพรสถานพระราชวังดุสิต คือ

สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี ประสูติ เมื่อวันที่ 28 ก.ค.2495 ใน พ.ศ.2515 ทรงพระ
กรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนาขึ้นเป็น สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ สยามมกุฎราชกุมาร
สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนสุภา กิติวัฒนาจุลโสภาคย์ ประสูติ เมื่อวันที่ 2 เม.ย.2498 ใน
พ.ศ.2520 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนาขึ้นเป็น สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา เจ้าฟ้ามหาจักรีสิรินธร รัฐ
สีมาคุณากรปิยชาติ สยามบรมราชกุมารี

สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี ประสูติเมื่อวันที่ 4 ก.ค.2500

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ทรงสนพระราชหฤทัยในคุณภาพชีวิตของพสกนิกรโดยเฉพาะอย่างยิ่ง
ประชาชน ผู้ยากไร้ และด้อยโอกาส ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจ ด้านการแพทย์ พยาบาล และการ
สาธารณสุข โดยจัดตั้ง

1. หน่วยแพทย์อาสาสมเด็จพระราชชนนี มีอักษรย่อว่า พอ.สว. หน่วยแพทย์อาสาเคลื่อนที่ เดินไปในถิ่น
ทุรกันดาร ประกอบด้วย แพทย์ ทันตแพทย์ เภสัชกร พยาบาล เจ้าหน้าที่สาธารณสุข และสมาชิกสมทบอีก
คณะหนึ่ง ซึ่งไม่ได้รับสิ่งตอบแทน และ เบี้ยเลี้ยง เงินเดือน

2. มูลนิธิฯเยี่ยม เมื่อ 17 ส.ค.2535 ทำให้ผู้พิการสามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตัว และครอบครัวได้
3. มูลนิธิถันยรักษ์ ขึ้นที่โรงพยาบาลศิริราช เมื่อ มี.ค.2538 เพื่อใช้เป็นสถานที่ตรวจวินิจฉัยเต้านม ได้นำเงินพระราชทาน และเงินบริจาคไปจัดซื้อเครื่องเอกซเรย์เต้านม แมมโมแกรม เครื่องอัลตราซาวด์ และเครื่องตรวจเจาะชิ้นเนื้อที่ทันสมัยที่สุดในขณะนั้น และนำแพทย์ และเจ้าหน้าที่เทคนิคผู้เชี่ยวชาญเรื่องตรวจ วินิจฉัยมะเร็ง เต้านมจากต่างประเทศมาฝึกสอนรังสีแพทย์ และเจ้าหน้าที่รังสีเทคนิคของโรงพยาบาลศิริราช และโรงพยาบาลอื่นๆ ทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด

นอกจากนี้ ศูนย์ถันยรักษ์ยังได้เผยแพร่ความรู้เรื่องมะเร็งเต้านม และการตรวจเต้านมด้วยตัวเอง และร่วมมือกับหลายโรงพยาบาลในการพัฒนาคุณภาพของการตรวจวินิจฉัยโรคเกี่ยวกับเต้านมด้วยเครื่องมือที่ทันสมัย ฝึกอบรม รังสีแพทย์ และเจ้าหน้าที่รังสีเทคนิคทั่วประเทศ ตามพระราชปณิธานที่จะให้ผู้หญิงไทยรอดพ้นจากโรคมะเร็งเต้านม โดยได้รับความรู้ ความเข้าใจ และการป้องกันตัวเองที่ถูกต้อง รวมทั้งได้รับการตรวจวินิจฉัยจากศูนย์ถันยรักษ์โดยเท่าเทียมกัน ด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี โปรดต้นไม้ ดอกไม้ ธรรมชาติ ทรงสร้าง พระตำหนักดอยตุง ขึ้นด้วยพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ ในพื้นที่ขอเช่าจากกรมป่าไม้เป็นเวลา 30 ปี บริเวณบ้าน อีโก้ปากกล้วย เนื้อที่ 29 ไร่ 3 งาน มีความสูงกว่าระดับน้ำทะเลปานกลาง 1,000 เมตร ทรงเรียกพระตำหนักนี้ว่า "บ้านที่ดอยตุง" ทรงพัฒนาดอยตุง และส่งเสริมงานให้เขา ดังนี้

1. ทรงพระราชทานกล้าไม้แก่ผู้ตามเสด็จ และทรงปลูกป่าด้วยพระองค์เอง
2. ทรงนำเมล็ดกาแฟพันธุ์อาราบิกา และนำไม้ดอกมาปลูก
3. โครงการขยายพันธุ์โดยวิธีเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อหน่อไม้ฝรั่ง, กล้วย, กล้วยไม้, เพาะเห็ดหลินจือ, สตรอเบอร์รี่
4. จัดตั้งศูนย์บำบัด และฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด บ้านผาหมี ต.เวียงพางคำ อ.แม่สาย จ.เชียงราย พระองค์ทรงได้รับขนานนามว่า "สมเด็จพระย่าแม่ฟ้าหลวง" ของปวงชนชาวไทย

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ทรงเป็นผู้มีพระราชจริยวัตร และพระราชกรณียกิจที่ทรงบำเพ็ญมาตลอด พระชนมชีพล้วนงดงาม สะอาด บริสุทธิ์ และเป็นประโยชน์คุณูปการอนันต์ต่อประชาชน และประเทศชาติ ทรงเป็นแบบฉบับอัน ประเสริฐในการดำเนินชีวิต

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี เสด็จสู่สวรรคาลัย ในวันอังคารที่ 18 กรกฎาคม 2538 ยิ่งความวิปโยค โศกเศร้าอาลัยอย่างสุดซึ้งแก่พสกนิกรทั้งภายใน และภายนอกราชอาณาจักร นับเป็นความสูญเสียครั้งใหญ่ หลวงของชาติ แต่ พระเกียรติคุณ และพระมหากรุณาธิคุณยังสถิตถาวรอยู่ในความทรงจำของพสกนิกรตลอดนิรันดรกาล